

Vaja 2

Čas trka

Namen vaje je izmeriti čas trka kroglice ob klado in ga primerjati s teoretično napovedjo.

Hertzov model obravnava elastični trk dveh teles na osnovi elastostatike. Iz enačb za ravnovesje elastičnega telesa je v modelu izpeljan izraz za čas trka τ_t homogene kroglice ob ravno gladko steno:

$$\tau_t = 2,93 \frac{R}{c} \left[\frac{5}{2} \pi (1 - \mu^2) \right]^{\frac{2}{5}} \left(\frac{v}{c} \right)^{-\frac{1}{5}}. \quad (2.1)$$

Čas trka je odvisen od hitrosti kroglice v pred trkom, polmera kroglice R , Poissonovega števila μ snovi kroglice in hitrosti c zvoka v snovi.

Kroglica naj visi na vrvi z dolžino l , tako da se v ravnovesni legi ravno dotika stene. Če spustimo kroglico z različnih razdalj s od stene, dosežemo različne hitrosti kroglice pred trkom s steno. Hitrost kroglice pred trkom izračunamo z izrekom o ohranitvi mehanske energije:

$$v = \sqrt{2g \left(l - \sqrt{l^2 - s^2} \right)}. \quad (2.2)$$

Naloga

1. Izmeri in izračunaj čas trka jeklene kroglice ob jekleno klado pri različnih začetnih razdaljah s kroglice od klade. Rezultate predstavi v tabeli s stolpci $s[\text{cm}]$, povprečno število impulzov $\overline{N}$ na števniku, izmerjeni čas trka $\tau_m[\mu\text{s}]$, izračunani čas trka $\tau_t[\mu\text{s}]$, hitrost kroglice ob trku $v[\text{m/s}]$ in razmerje $(v/c)^{-1/5}$.
2. Rezultate meritev predstavi s točkami v diagramu $\tau_m \left((v/c)^{-1/5} \right)$. V istem diagramu z zvezno krivuljo nariši tudi funkcijsko odvisnost $\tau_t \left((v/c)^{-1/5} \right)$. Kakšno krivuljo dobiš?
3. Za vsako razdaljo kroglice od klade izračunaj relativni merski pogrešek izmerjenega časa trka τ_m .
4. Navedi razloge za razliko med izmerjenimi in izračunanimi časi trka.

Potrebščine

- generator električnih impulzov
- merilnik frekvence
- elektronska vrata
- števnik
- jeklena kroglica na žici
- baterija
- jeklena klada

Podatki

Polmer kroglice: $R = 8$ mm.

Dolžina žice: $l = 600$ mm.

Opozorilo

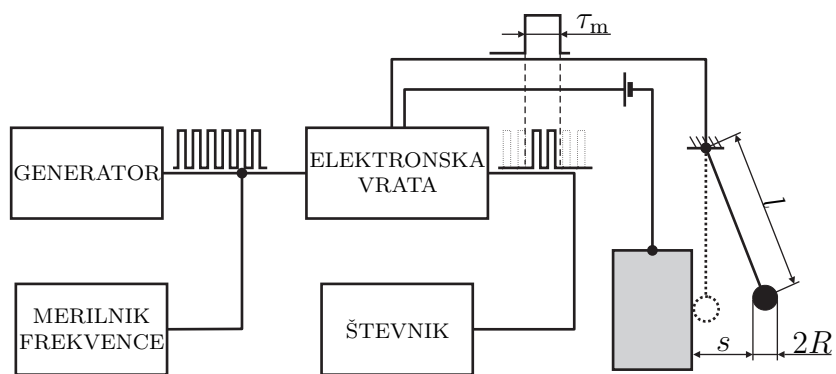
Ko ne opravljaš meritve, vstavi med klado in kroglico list papirja, da se baterija ne prazni.

Navodilo

1. Kroglica in klada delujeta kot električno stikalo. Ko sta med trkom staknjeni, je na elektronskih vratih priklopljena napetost baterije (slika 2.1). V tem času so vrata odprta in števnik šteje električne impulze z generatorja. Frekvenca ν generatorja naj bo med 3,0 MHz in 3,5 MHz. Ko ni več stika med kroglico in klado, se elektronska vrata zaprejo. Prešteto število impulzov N je sorazmerno s časom trajanja trka. Meritev pri določeni razdalji s petnajstkrat ponovi in izmerjeni čas trka τ_m izračunaj s povprečnim številom impulzov $\overline{N}$:

$$\tau_m = \frac{\overline{N}}{\nu}. \quad (2.3)$$

Potek meritve: pritisni gumb NIČLA, da se števnik postavi na nič. Nato pritisni START, spusti kroglico z določene razdalje s ter jo po odboju ujemi. Pritisni STOP, zapiši prešteto število impulzov N v tabelo, pritisni NIČLA, nato START ter ponovno spusti kroglico z razdalje s .

Slika 2.1: Skica vaje. Nad povezavami je shematično prikazana časovna odvisnost električne napetosti pri trku kroglice ob klado.